

L'imperi del dolor, Patrick Radden Keefe. Periscopi (trad. de Ricard Gil)

L'any passat, Periscopi va publicar *No diguis res*, de Patrick Radden Keefe (Dorchester, Massachusetts, 1976), un llibre d'investigació centrat en el conflicte nord-irlandès. Ara apareix *L'imperi del dolor*, del mateix autor, subtítulat *La història secreta de la dinastia Sackler*, una família que s'ha fet multimilionària gràcies a la indústria farmacèutica.

L'imperi del dolor és el resultat d'una investigació rigorosa (el llibre inclou seixanta pàgines de notes), però si ens atrapa és perquè la vida de la família Sackler s'assembla a una ficció de les que protagonitzen personatges que han assolit el poder perquè no s'han sotmès a cap fre moral: heus aquí l'argument de *Macbeth*, que configura una manera certament tosca de progressar, i que ha evolucionat amb pel·lícules de culte com el film *Citizen Kane* o amb telesèries com *Dallas*. La manera com la família Sackler obté i consolida el poder es pot entendre com una seqüela d'aquestes obres. Radden Keefe la presenta amb una prosa freda, stendhaliana, sense connotacions que ens distreguin dels fets principals.

La primera generació Sackler arriba als Estats Units a principis de segle XX procedent de Polònia. El patriarca obre una botiga a Brooklyn i, a còpia de treball, estalvi, sort i sacrificis aconsegueix que els tres fills acabin la carrera de medicina. El gran, Arthur, nascut el 1913, mostra una iniciativa i una energia inesgotables, que aplica amb èxit tant al món dels negocis com a l'esfera sentimental. De mica en mica compra, crea o refunda una extensa xarxa d'empreses vinculades a la indústria farmacèutica que s'alimenten mútuament. Cadascuna d'aquestes empreses té un nom, i sovint està administrada per persones diferents, encara que les controli Arthur Sackler. És així com desenvolupa medicaments, els assaja clínicament, aconsegueix informes favorables del govern, idea la campanya de publicitat, fabrica els remeis, organitza congressos mèdics que en realitat són campanyes de publicitat, publica articles en les revistes que controla i a la premsa generalista.... En paral·lel, els Sackler fan donacions generoses a universitats i museus en què sí que consta, en un lloc d'honor, el seu cognom: les galeries Sackler del Metropolitan Museum, el Museu Arthur Sackler de Harvard, la facultat de Medicina Sackler de Tel-Aviv... Els diners, doncs, els arriben de forma opaca,

però una part es reinverteix en campanyes d'imatge que fan que el seu cognom es vinculi amb el món de la investigació i de l'art.

El 1987, Arthur mor. Els altres dos germans no tenen la seva empenta, però prosperen seguint aquest solc, i amb ells els seus descendents. Com que alguns es casen més d'una vegada, a mesura que passen els anys la xarxa de Sacklers es va fent més espessa. El 1996 una empresa que Arthur havia cedit als germans desenvolupa les pastilles OxyContin, fetes amb oxicodona, un compost elaborat a partir de l'opi. OxyContin es presenta com la solució definitiva per als milions de persones que pateixen artritis, fibromiàlgia i tota mena de dolors crònics. L'organisme públic encarregat d'autoritzar-ne la comercialització podria haver fet notar que un opioide pot generar addicció però, potser perquè els responsables reben generoses donacions dels Sackler, resolen els tràmits amb celeritat.

Aprofitant la sinergia entre les diferents empreses que controlen, els Sackler inicien una campanya comercial sense precedents (l'únic precedent va ser la campanya publicitària del Valium, que va anar a càrrec d'Arthur Sackler). Creen un exèrcit de representants comercials, organitzen milers de seminaris arreu del país, reparteixen pastilles de manera gratuïta, inverteixen milions de dòlars en relacions públiques. L'oxicodona, més potent que la morfina, es converteix en un fàrmac miraculós que sembla indicat per a tothom. Els pacients no sospiten que les pastilles que els recepta el metge poden ser perilloses.

Però no tarden a fer-se evidents les conseqüències negatives de l'OxyContin. Els pacients necessiten augmentar les dosis, alguns metges recepten pastilles de manera desenfrenada, els consumidors d'opiacis esmicolen les pastilles i les consumeixen per via nasal o intravenosa, sorgeix un pròsper mercat negre, es multipliquen les addiccions... Davant aquests fenòmens, els Sackler adopten una postura que mantindran sense fissures al llarg dels anys: el problema no són les pastilles, sinó el mal ús que se'n fa.

Radden Keefe narra el crescendo amb mestria. El primer any, l'OxyContin genera 44 milions de dòlars, l'any següent els dobla, i el següent els torna a doblar.

Aviat supera la Viagra, i el 1999 genera 20 milions de dòlars cada setmana. Abans de l'aparició de OxyContin no s'havia produït cap crisi d'opioïdes als

Estats Units, però en els 25 anys següents van morir 450.000 persones de sobredosis que s'hi relacionen, part de les quals havien passat de l'OxyContin a l'heroïna. Quan l'administració americana li posa traves, l'empresa s'expandeix cap a altres zones del planeta. El resultat és que el 2019 la revista *Forbes* inclou els Sackler entre les vint famílies més riques dels Estats Units.

Amb els anys augmenten les vendes, els guanys i les donacions filantròpiques, però també els morts, les sospites i les denúncies, que els Sackler gestionen amb els millors bufets d'advocats del país. De tant en tant han de pagar alguna multa, que per a la família resulta poc dolorosa, ja que es calcula que en vint anys l'OxyContin va generar 35.000 milions de dolars. Amb aquests diners no és difícil silenciar víctimes, pressionar periodistes i sufragar pactes extrajudicials.

Si això fos una ficció, tard o d'hora arribaria un fiscal insubornable que propiciés un final feliç, però no és el cas. Els Sackler aconsegueixen escapar-se de tots els judicis, i el "càstig", més aviat simbòlic, no els arriba del món de la justícia, sinó de l'art. Activistes com Nan Goldin fan accions de denúncia en museus i galeries, i de mica en mica aconsegueixen, en un efecte dòmino, que el cognom Sackler desaparegui d'universitats i de centres d'investigació.

El llibre és prou generós per permetre diferents perspectives. El que comença com una història de superació, en què una família d'emigrants aconsegueix progressar, acaba com una faula de la impunitat que s'aconsegueix a cop de talonari. Podem abordar-la també des de l'òptica de les fal·làcies, les ocultacions i les mentides amb què els membres de la família han enganyat, als altres i a si mateixos, al llarg dels anys: ni quan els morts per opioides van superar els morts per carretera van mostrar penediment públic. També podríem entendre-la com una història sobre el poder de l'art, que finalment aconsegueix tocar el que els Sackler que van arribar de Polònia consideraven el tresor més valuós: el nom.

El que fascina d'aquesta història és la barreja entre l'ambició sana i l'avarícia assassina, entre les oportunitats que proporciona el mercat i els abusos que faciliten els diners, i en especial la corrupció inherent a les portes giratòries: membres de l'administració que afavoreixen els Sackler i passen a treballar per a ells, fiscals generals de l'Estat que es reciclen com a advocats que defensen les grans corporacions, jutges que aprofiten les escletxes legals

per protegir els poderosos... El llibre de Patrick Radden Keefe és una mostra del que pot escriure un periodista humil que estigui alliberat durant anys per centrar-se en un projecte ambiciós.